

Eneolit – umění dekorace

Keramický pohár ve sbírkách Muzea hlavního města Prahy zapsaný pod inventárním číslem H 9806 pochází z pozdní doby kamenné – eneolitu (4500–2200 př. n. l.). Do sbírky jej získal první kustod a později ředitel muzea Břetislav Jelínek před rokem 1891 z kostrového hrobu objeveného v Nádražní ulici 19, č. p. 30, nedaleko hostince Na Knížecí v Praze-Smíchově. Kvalitně vypálená nádoba na povrchu potřená červenou hlinkou a zdobená kolkovanými ornamenty představuje vůdčí typ keramického inventáře období známého jako kultura zvoncovitých pohárů.

Dominance pohárů

Závěrečná fáze eneolitu je reprezentovaná dvěma výraznými kulturami – se šňůrovou keramikou a zvoncovitých pohárů. Významnou roli zde sehrávají keramické poháry, které bývají nejmarkantnějším keramickým tvarem na pohřebištích obou kultur tohoto období. Jejich přítomnost je spojována s ceremoniální podobou pití alkoholických nápojů, tzv. picími slavnostmi, známými od počátků pozdní doby kamenné.

Poháry v kultuře se šňůrovou keramikou (2900/2800–2500 př. n. l.) představují štíhlejší nádoby s vyšším válcovitým nebo esovitě prohnutým hrdlem, přičemž tělo nádoby bývá kulovité až hruškovité. V našich podmínkách byly zaznamenány bezuché varianty, ale i poháry s malým ouškem, či poháry s větším páskovým uchem, které se pak již spíše podobají džbánkům. Výzdoba se většinou omezuje na vysoké hrdlo, kde obvykle nacházíme vodorovný pás, který se skládá z otisků kroucené šňůry. Tento základní výzdobný motiv šňůry dal jméno i celé této kultuře. K dalším dekorativním prvkům patří rytý motiv větévky či tzv. vstřícných rýh, případně vodorovných žlábkovitých rýh. Kromě pohárů jsou v nálezích zastoupeny i další typy keramických nádob: amfory s různým počtem malých oušek, hrnky, mísy a větší nádoby – zásobnice.

V následující kultuře zvoncovitých pohárů (2500–2200 př. n. l.) jsou plynule esovitě profilované poháry spíše nižší a širší než poháry v předcházejícím období. Svým charakteristickým tvarem připomínají obrácený zvon, podle kterého dostala celá tato kultura název. Poháry se vyskytují buď v bezuchém provedení, nebo jsou opatřeny širším páskovým uchem. Technologie zdobení povrchu vycházela z estetického uplatnění kontrastu červeného leštěného podkladu a kolkované výzdoby původně patrně pokryté bílou inkrustací. Vedle souvislých pásů kolkovaných svisle nebo šikmo se uplatňují také výzdobné pásy vyplněné negativní klikatkou, kosočtverci nebo klikatkovitými kolkami. Ve většině případů výzdoba pokrývá celý povrch pohárů. Spektrum keramických nádob používaných v tomto období je značně širší, v nálezích se objevují různě velké mísy, hrnky, džbány a zásobnice.

Keramický pohár kultury se šňůrovou keramikou (2900/2800–2500 př. n. l.) nalezený pravděpodobně na počátku minulého století v Kamýku (okr. Praha-západ). Na vysokém hrdle je zdobený několikanásobnými vodorovnými liniemi kroucených otisků šňůry (inv. č. P 486).

Miska kultury zvoncovitých pohárů (2500–2200 př. n. l.) nalezená v kostrovém hrobě prozkoumaném v roce 1953 v jihovýchodní části obce Kněžves (okr. Praha-západ). Po celém obvodu zesíleného okraje je zdobená vtlačovaným ornamentem. Ouško vytažené z okraje nádoby je opatřeno dvěma drobnými dírkami, které sloužily na provlečení provázku a zavěšení nádoby (inv. č. A 8070).

Amfora kultury se šňůrovou keramikou (2900/2800–2500 př. n. l.) se dvěma uchy nalezená v roce 1975 v kostrovém hrobě ve Větrné ulici u č. p. 313 v Praze-Čimicích. Na podhrdlí je zdobená plastickou lištou s důlky, na uchách dvěma žlábkami (inv. č. A 146776).

Mísa kultury se šňůrovou keramikou (2900/2800–2500 př. n. l.) nalezená pravděpodobně na počátku minulého století v Praze-Dejvicích. Na těle je zdobená rytou vodorovnou linií a několika svislými linkami imitujícími otisk šňůry. Malé ouško na boku sloužilo na provlečení provázku a zavěšení nádoby (inv. č. P 6178).